

HIPPOCRATES

GALENUS

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
TABACI FUMUM
SUGENTE THEOLOGO,

Ob es einem Theologo nöthig und
gesund sey Toback zu rauchen?

QVAM AUSPICE DEO PROPITIO
Auctoritate Gratiosae Facult. Medicae,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRAESIDE

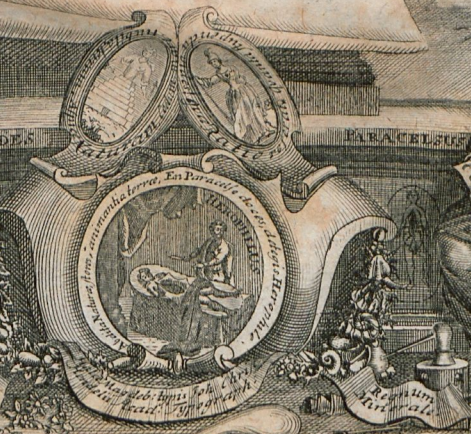
Venerando Domino Parente Suo
MICHAELE ALBERTI,

PRO GRADU DOCTORIS
Hor. Loc. consuetis A. 1743. d. Junii
Publicae Eruditorum Ventilationi subijciet

Respondens
HENRICUS CHRISTIANUS ALBERTI,
Halensis Magdeburgicus.

DIOSCORIDES

PARACELSES

PROOEMIUM.

Simili nervosam format Conclusionem CHRYSOSTOMUS in *Matth. 21. homit. 38.* ita judicans: quemadmodum Medicus, quando primo ingreditur ad infirmum, statim de stomacho ejus interrogat, & eum componere primum festinat, quia si stomachus sanus est, totum corpus validum est: ita si Sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, tota Ecclesia marcida est: Hac similitudine Medicum forum cum Theologico quadantenus combinat, & a membris sanis, in oeconomia vitæ naturalis obviis, ad integra Spiritualis Societatis organa concludit. Sacerdotes enim exemplum bonorum operum esse debent, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium eorum, & in omnibus se exhibentes sicut Dei ministros in

multa patientia 2 Cor. VI. ideo ad mandatum divinum in veteri foedere & institutione immaculati, animo atque corpore integri atque puri esse debebant, sicut in nova & apostolica ordinatione inculpati requirebantur Tit. I. v. 6. 7. hinc NAZIANZENSUS orat. I. de fuga in Pontum inquit: priusquam animam quis pro virili, mentemque quantum satis sit repurgarit, longaeque supra alios ad Deum propinquarit, animarum curam suscipere minime tutum esse censeo. Ex nigro enim vestitu, quo multis in regionibus induti & a politicis distincti incedunt, visibilem ac quotidianam impetrant adhortationem, quam circumspecte atque ingenue coram Deo, hominibusque ambulare debent, ne facile tædiosa & scandalosa macula eos contamineat: tanto magis prudenti sollicitudine evitare debent, quicquid firmos & infirmos in conscientia offendere, scandalizare ac dubios reddere potest: ob id ISIDORUS PELUSIOTA eos admonet Lib. I. Ep. 319. Si lumen esse vis, scurrilitatem ac risus perulantiam odio insectare, ne alioquin multos perulantiam & scurrilitatem doceas. Sacerdos enim Domini omnipotentis Angelus est. Angelus autem risum nescit, Deo cum metu ac pavore ministrans. Propterea etiam Sanctissimus Deus ordinavit & mandavit, quod inter Israelitas Sacerdotes & reliqui Levitæ animo & corpore integri, puri, nec ullo nævo, vitio & foeditate maculati feligantur, dum purissimus, perfectissimus & Sanctissimus Deus ministrans etiam puros & immaculatos desiderat vid.

LUNDIUS in Jüdischen Heiligthum Lib. III. c. 3. n. 5. p. n. 416. a. SPENCERUS de LL. Hebræor. Lib. I. cap. 7. Sect.

4. p. 177. ab init. JOH. BRAUNIVS in *selectis sacris*
p. 31. de Sanctitate Summi Pontificis, propterea VALER.
 HERBERGER in *Magnal. P. 9. n. 32 p. 71. a.* inquit:
 Der Titul, der lange Rock, und das grosse Buch macht kei-
 nen ehelichen Prediger, sondern das treue Herz. Hæc
 mundities corporis non modo integritatem partium,
 sed & reliquam externam puritatem & elegantiam
 concernebat, ne fœtor, fœditas aliaque scandalosa
 qualitas in illis compareat: quare Summus Legisla-
 tor severe prohibuit, ne Sacerdotes Sacro cultui mi-
 nisterium præbentes, profanis se immisceant nego-
 tiis, ne ullo modo ab hisce contaminentur: ob id
 Heseckiel conqueritur XXII. 26. quod suo tempore
inter sanctum & profanum distinguere haud potuerint, in
 quem locum CALOVIUS in *Bibl. illustr. commenta-*
tur, Sanctum, quod Deo dicatum est; profanum quod in
usu communi est: quare ministri Dei se non alienis &
 secularibus negotiis immiscere debent, multo minus
 talibus, quæ aliis offendiculum pariunt: ita enim de-
 clamat & deplorat corruptum Clericorum statum
 BERNHARDUS *Lib. 3. ad Eugenium, Miror, inquit,*
cujus ordinis sint nostri Clerici, nam in congregatione tem-
poralium se habent ut Laici, in apparatu nobili ut milites,
in acquisitione reddituum ut Clerici, sed non laborant ut Lai-
ci, neque pugnant, ut milites, neque evangelizant ut Cle-
rici, & cum utriusque ordinis esse cupiunt, utrumque de-
ferunt, utrumque confundunt. Quam Sanctos itaque
 ac inculpato Deo requirit ministros, tam sollicitè
 ac strenuè talium rerum usum illis interdixit, quæ
 facili modo ad animi & corporis pollutionem contri-
 buere

buere possunt: hinc Lex illa ordinata extat *Levit. X. 8. 9. Vinum & ficeram non bibes, tu & filii tui tecum cum intraveritis in tentorium convenus, ne moriamini, ad distinguendum inter sanctum & profanum, conf. Ezech XLIV. 21. Vinum enim & mulieres seducunt intelligentes. Syrac. XIX. 2.* Et ita Nasiræis & aliis selectis vocatis vini usus plane interdictus fuit, testimonio Simsonis (cujus mater, uxor Manoachi ne quidem vinum & ficeram bibere debuerat *Judic. XIII. 4. 7.*) & Johannis Baptistæ. Perquam enim illos, qui Sanctiori ministerio se manciparunt, decet, ut necessariis mediis, spirituali & naturali vitæ congruis, dextre utantur, & minus necessaria, quæ præcipue conformitatem cum barbaris aut mundanis moribus, consuetudinibus & plane abusibus habent, religiosa vident prudentia, quare in commendandis qualitatibus boni sacerdotis **CHRYSOSTOMUS** *homil. 21. ad Corinth. I.* inquit: *Sacerdotem oportet habere & fortitudinem militis & agricolæ diligentiam & curam pastoris & post hæc omnia, NIHIL AMPLIUS quærere, QUAM NECESSARIA.* Varia enim illi observanda sunt, qui Sacræ animarum Medicinæ studet, quæ illius sanitati naturali conducunt, & a Medico corporis inveniendæ, indicandæ & applicandæ sunt: Imo? cum magna inter Theologiam & Medicinam sit consensus, ita ille Medico varia salutaria spiritualia, hic vero illi diversæ salubria consilia naturalia suppeditare potest. Emphatica sane illa prophetica est admonitio *Esaiæ LII. 11. Mundumini, qui fertis vasâ Domini:* hæc verba utique ad Ministros verbi divini applicamus, qui discendo
&

& docendo sacratissimum vas Sancti Codicis gestant; qui itaque mundi esse debent ab omni profano & vanitate: sic enim in hunc locum commentatur VITRINA: *Censeo cum Hieronymo, Cyrillo, Procopio aliisque, quod hic describatur expeditio præconum Evangelii, qui monentur, ut se separent ab omni immunditia Spirituali & in universum ab omni inquinamento Spirituali & mundano.* Si itaque mundana inquinamenta & scandala evitanda sunt, varia omnino erunt, quæ non promiscue adiaphoris adscribi merentur. Theologi enim eminentiori gradu sacratæ esse debent personæ, quæ eo ipso strictiori ratione Deo consecratæ sunt; ideo ex omnibus eorum verbis, moribus & actionibus sancta elucere debet gravitas atque modestia: quare BROCHMONDUS in *System. theol. aric. de Ministerio Eccles. cap. 1. Sect. 5. p. 344. a.* ait: *elucere debet in vultu pastoris ac reliquis membris gravitas & modestia: Et si Episcopum irreprehensibilem esse oportet 1 Tim. III. 2.* ita talia consilia illi surroganda sunt, quæ illius famæ & vitæ, quæ pari passu vulgo ambulare dicuntur, conducunt: quidquod si juxta monitum DANNHAUERI in *Laet. Catech. Part. IX. p. 391.* quilibet homo *altevius Episcopus esse debet*, ita medicis vitio verti haud potest, aut debet, si Episcoporum aut Theologorum sanitati super intenti & attenti existunt. Inter alia Fumus Tabaci Theologiæ cultoribus sæpe in crimen & vitium ponitur, ut quæstio propterea moveri soleat, an usus Fumi Tabaci illis æque necessarius & salubris sit, ideo constituimus præsentî Inaugurali Specimine hanc quæstionem pau-

paululum ventilare atque usum & abusum invicem discernere, & quantum ad medicum forum & scopum attinet scandalum in hoc passu datum & acceptum declinare: cui proposito ut fons bonitatis cœlesti suo auxilio affluat, humillimis votis contendimus.

§. I.

Umus Tabaci *medice* & non luxuriose usurpatus nulli hominum vitio verti potest, modo regulæ *decori* & modesti non violentur, insuperque inquiratur, an non *quædam* morbosæ molestiæ *alio*, quam illo, medio mitigari & curari queant: Haud enim benigne vel paululum puritati ac bono ordini, imò verecundiæ indulgentes, judicant, si pueri & impuberes, si honestæ, modestæ & pudicæ scæminæ, si viri honesti, amplissimi & celebres fistula fumosa in conspectum publicum prod-eunt, ni hoc turpitudini sibi ducant, quia jam usus tabaci hodiernum in levidensem, vilem & abjectam transit æstimationem, ut extreme aspernandi homines huic usui se mancipient, & *paucissimi* omnium pro *sanitate* tuenda hoc fumo utantur, plurimi contra corruptæ *consuetudini* seculari magis inhæreant, & in proverbium modo abierit, si quis extreme dissolutum & deperditum hominem certo caractere atque conspicua nota cognitum reddere vult, edicat, *er sehe aus wie Bier, Brandtwein und Toback*, quasi hoc *symbotum gulosi* sit subiecti: ob id non raro *improbarur*, si *Theologi* huic usui Tabaci inhærent: quid autem

autem in hoc iudicio *veri & æqui*, aut falsi, iniqui, malevoli & præiudiciosi inexistat, præsentî tractatione paululum dispiciamus: *non* quidem *nostri fori* atque *instruzi* est, iuxta regulas civilis aut *politica & theologica* moralitatis indagare & indicare, an *theologum* æque deceat *buic* usui tabaci se dicare, licet ipse id non male aut in contumeliam accipiat; *Medicam* tamen disquisitionem de hoc ausu instituemus, cum *non omnimode* hoc medio sanitatis ille *exclusus* & expulsus esse queat. Et quis in hac *medico-practica & medico-morali* tractatione a nobis postulaverit, ut scholasticè & *grammaticè* prius definiamus, quid sit *Theologus*, quid *Tabacus*, quid *effumario*, quidve *suctio* Tabaci sit, quæ sane supervacanea esset occupatio; id solum in initio hujus tractationis significamus, nostram tractationem & disquisitionem *eo* tendere atque respicere, an *salubre* sit, quo *Studioli & Candidati* Theologiæ, nec non *officio* aut ministerio quodam theologico fungentes, usui *fumi tabaci* adsuescant & indulgeant, & an *variones*, quibus *necessitatem* & absolutam *utilitatem* hujus medii aut colorare, aut probare nituntur, ita *prægnantes* & momentosæ existant: interea etiam *theologi, homines* sunt, & thesaurum suum spiritualem, si quem possident, in *restacea ac fragili* gerunt organo, adeo ut *mediis salubus* salubribus æque indigeant, & Deum omnino tentaverint, si illis uti plane negligant atque recusent: an vero & *theologis & politicis* consultum & *salubre* sit, *præter* urgentem necessitatem vel *buic*, vel alteri adsuescere subiecto *medicamento*, ideoque liberæ & *ordinarias* suas *vires* naturales *extraordinario* quodam medio seducere, imo magis *depravare*, ut plurimum autem magis *moribus hujus sæculi* se accommodare,

dare, nemo ingenuus facile erit suator, defensor & consilia-
 tor. Quid autem de illis sentiendum est, qui modo San-
 ctissimum vas Domini, revelati videlicet verbi divini in Sa-
 cro gestant Codice, & spissis suis commenariis ita onu-
 sti incedunt, ut in fumum velut expirent, modo *vas fistu-
 losum sfgulinum* summo tractant delectamento, & huic *ido-
 lo* tetro se sacrificant fumo, facilis utique labor erit. Ex
 aliis nobis innotuit fidelis ac sincera illa admonitio, quam
 quoad hunc usum Tabaci inter Theologos probandum, or-
 dinandum & temperandum, præbuit B. FRANCIVS in
Lectionum Paræneticarum Parr. IV. Lect. X. p. 221. sq. qui
 inter multa alia dixit: Man ist so unverständig nicht, daß
 man aus einer solchen bloß euserlichen Sachen, die da als eine
 Medicin gebraucht werden kan, einem eine Sünde machen
 wolte. p. 222. man macht dies einem nicht zur Sünde, wenn
 es einer als eine Medicin gebraucht. = = Dies wird aber be-
 strafft, wann einer dies als eine Gewohnheit annimmt, täg-
 lich Toback zu rauchen, da ist ihm keine Medicin mehr;
 denn indem ers täglich gebraucht, so hörets auf eine Medicin
 zu seyn. Interea quæstio illa *Theologico-Medica* formari
 & resolvi potest, an ad evitandum scandalum, aut aliqua-
 lem offensionem, (qui propterea ingenuam fiduciam de-
 ferunt & deponunt) hujuscemodi Theologo in conscien-
 tia æque ac libero arbitrio consultius sit, a tali *usu Tabaci*
abstinere, etiam si ille *medicis* respectibus & destinationi-
 bus adhibitus fuerit, si *aliis medicamentis*, magis juxta
 communem opinionem probatis, eadem *morbosa* afflictio
 mitigari potest: *conf. Rom. XIV, 21. bonum est, non come-
 dere carnem, neque bibere vinum, neque quicquam in quo*
frater tuus impingit, aut scandalizatur, aut infirmatur,
 &

& 1 Cor. VIII, 13. *quapropter si cibis scandalizat fratrem meum, non comedam carnes in æternum, ne fratrem meum scandalizem*: hoc si de esu carnis & potu vini valet, quid iudicandum erit, de fumo tabaci, barbaris etiam hominibus familiari, qui adeo inficit, ut illius odor multis fetor evadat & longe lateque spiret. Constat nobis exemplum de scæmina animo conscientioso & corpore delicato prædita, quæ in confessionali precatone a confessionario suo, qui præcedente prandio coxam aut femur vervecis allio trajectum atque assatum, alliaceum odorem cum scandalo exceptit, & propterea de mutando & abdicando confessionario cogitavit: quid igitur de talibus theologis sentiendum erit, qui continuo talem exspirant odorem, ac si e taberna potatoria, aut diversorio provenirent. Sedulo itaque observent, qui lucem suam coram hominibus lucentem præbere debent, ne ulli offensam struant, in memoriam revocantes idem illud Apostoli dictum Rom. XIV. 21. Et c. XV. 2. *Unusquisque vestrum proximo placeat in bonum ad ædificationem*. Nam ut cum MART. NOISLERO in Præfat. dispos. Evangelic. eloquamur: *Mores collegiarum non ubivis respondent pallio, certant inter se non vero Dei cultu, sed Meduse crinibus & vultu, non pietate, sed crudelitate, non emendatione, sed ambitione, argentum respiciunt plerique, non suum juramentum, amant dignitatem, non probitatem, actionibus suis non ædificant, sed scandalizant*. Addimus monitum apostolicum 1. Cor. II. 9. *Videte, ne forte auctoritas vestra hæc offendiculum fiat infirmis v. 10. Si enim quis viderit te habentem scientiam in idolis (aut ad mensam tabacinam) recubentem nonne conscientie*

ria ejus infirmi existentis &c. conf. v. 13. Ita B. SCRIVER in gesammelten Passions-Andachten *medit.* 25. p. n. 238. 230. scribit: Ich erinnere mich einer gewissen unerantwortlichen Rede, welche jener Lehrer, da er von sich erzehlet, wie er in seinen Studenten-Jahren in eine so schwere Melancholie gefallen, daß er ganz betrübt an der Elbe herum gieng, auch mit solchen desperaten Gedanken sich schluge, über welche er sich bey nahe in selben Fluß gestürzet hätte. Jedoch faste er sich wieder in so weit, daß er nach der Stadt gieng, eine lustige Compagnie aussuchte, und seine Grillen mit Toback-Dampf erstickte, und in dem Bier-Glas ersäuftete; wozu er noch sekte: Daß, wann er dem vermuthlichen Rath einiger Kopf-Hänger hätte folgen, und seine Zuflucht zum Gebeth nehmen wollen, er in noch weit größere Traurigkeit, und folgendes wohl gar in Verzweiflung würde gefallen seyn. Welche schöne Meinung, die er bey einer besonderen Zusammenkunft behauptet, einige seiner Zuhörer, so dazumal zugegen waren, mit solchem Beyfall aufgenommen, daß sie bey dergleichen Begebenheit es für ein unbetrügliches Mittel gehalten, die melancholischen Gedanken bey einer lustigen Compagnie zu vertreiben, = so ist der Toback-Rauch, und die Bier-Dünste nebst denen Narrentheidungen, die öfters in dergleichen Gesellschaften vorgebracht werden, zwar manchmal geschickt, das aufgeweckte Gewissen wieder einzuschläffern, aber keineswegs hinlänglich, solches zu befriedigen.

§. II.

Non quidem nostri *presenzis* thematis atque *propositi nervus* est, hujus Fumi laudes decantare, quæ multis &

& amplificis conatibus & laboribus jam tum a multis de-
 prædicatæ prostant; sicut contra non pauci abusum Ta-
 bacî indeque provenientia damna indicarunt, e quibus
 imprimis *Rex Angliæ Jacobus* suo Misocapno innotuit:
 de quo *ROLFINCK* in *Ord. & Meth. Med. Lib. 2. Sect. 3. c. 78.*
p. 143. testatur: *Authoritas magna est Potentissimi Anglo-*
rum Regis Jacobi VI. Hic subditis suis interdixit usu ta-
bacini fumi, cum in suo regno observaret, pestis instar va-
gari fatuitatem illam & bibendi fumum cacoerben insaria-
bilem animos dementare etiam sapientum. Ut tanto felici-
us abrogaret abusum hunc, nova imposuit vectigalia iis, qui
mari adveberent. Magnus Moscovia Zaar, venditoribus
& emporibus graves imposuit multas; addo BARTHO-
LINI judicium in *Medic. Dan. dom. diss. 5. p. 232.* *Si sapien-*
tum more superflua refecaremus, possumus sine saluris de-
trimento peregrino isto fumo prorsus carere, & bonis no-
stris frui. Ita porro *ERASM. FRANCISCI* in *Seelen la-*
benden Ruhe-Stunden P. III. Betr. 26. p. 929. ita scribit:
Der fürtreffliche Fluge und gottselige Bischoff AMBROSIVS
erinnert L. 1. Ep. 6. ad Irenaum Tom. 3. von den Priestern
wird nichts gemeines noch Vöbel artiges, nichts, so mit der
Weise und Sitte des ungeschalkenen Hauffens verwandt ist,
erwartet. Die Priesterliche Würde erfordert eine nüchterne
und wohl gemäßigte Gravität und mit den Volk unverwor-
renen Erbarkeit, ein ernsthaftes Leben, und sonderbahres Ge-
wicht. Denn wie kan derjenige von dem Volk ehrerbietig
beobachtet werden, der nichts besonders hat vor dem Volk,
noch einige Ungleichheit mit den gemeinen Hauffen erweise.
Was soll das Volk an dir verwundern, so es das Seinige
(seine Weise und Eigenschafft) nur an dir findet, so es nichts

weilers an dir erblickt, was über seine Manier erhaben sey; so es an dir, welchen es für ehrwürdig achtete, eben dergleichen antrifft, was es an seiner eigenen Person für schauwürdig achtet. Id autem hoc loco brevibus notamus, quod *conueniens & opportunus Tabaci usus* multas & diversas promittat offeratque *opitulationes*: interim probatæ & multæ experientiæ testimonium est, *multos theologos & politicos* vixisse & adhuc vivere, qui *nunquam Tabacum* in talem usum duxerunt, qui etiam *haud infirmiori* valetudine præditi fuere, licet quidem *aliis* ille usus *varia comoda* conciliauerit: præterea autem perinde crebra testatur *experientia*, nonnullos, qui *Tabaci* usui se dicere *renuunt*, sub *congrua diæta*, debito regimine aliorumque *salubrium* mediorum *dextro* usu *parile* solarium atque auxilium inuenisse, unde colligere facile liceat, *nullam absolutam* causam illum *Tabaci* usum plane *necessitare*. Dantur interim rerum humanarum conditiones, qualitates & vicissitudines, ob quas multi homines tali diæta, regimine & medela *vicaria* ob curtam atque concisam suppellectilem & reliquum vitæ genus uti nequeunt, ideoque ad tale, *vilissimo* pretio comparandum, subsidium confugere tenentur, ut sunt homines in militari, agresti, opificiaria, sylvestri, nautica, viliori œconomica, pecuaria, jumentaria, aurigaria, metallaria, carbonaria, mercenaria, hujusque conditionis alia, vivendi qualitate & sorte degentes, quorum numero pii ac modesti *theologi* adscribi *haud* possunt, ut secundum hanc æstimationem & circumstantiarum conciliationem facile iudicium ferre possimus, quoscunque Theologos ab hoc Tabaci usu *abstinere penitus* posse, quibus nunquam *tam durum* ac turbulentum

lentum vivendi genus incumbit, sed qui ad *officii sui* exigentiam *sedarius*, temperatius & *commodius* vivere possunt. Ut ut autem hæc ita fieri possent, licet Tabaci usus e *barbara* gente in cultiores nationes translatus sit, tamen usus *aromatum*, potus Thee & Coffee æque peculiarem & saporem & odorem comprehendens, *Theologis* haud vitio vertitur, non obstante eo, quod ille a multis vilioris fortis hominibus æque receptus sit, ideo videtur *bediarnis* consuetudinibus aliquid dandum & indulgendum esse, modo & *decorum*, & modestum atque *salutare* observetur, ne calumniatori & malevolo censori ansa scandalizandi præbeatur, & medici meliori fundamento, æquitate & auctoritate hunc *controversum* usum Tabaci, a Theologis observatum, probare & defendere queant. Sunt de reliquo nonnulli Theologi, qui ingenua intentione *ambigunt*, an ipsis *consultum* sit, ad certam quandam *morbosam* qualitatem, *hujus fumi* Tabaci usum experiri, qui non paucis aliis subjectis in *simili* afflictione exoptatos ac *salutares* præstitit effectus; quare in tali mentis fluctuatione a Medicis consilium quærunt, an ipsis etiam, quippe Theologis, hæc auxilii species conveniens & decens sit, & an non commode illo carere queant, imprimis cum huic usui advescerent, desuescere multa inferat incommoda, *insuper inopinato* usus *congruus* hujus medii, quippe remedii, in indecorum, turpem & petniciosum *abusum* degenerare queat, aliique probe agnoscant, quam facile talis Tabaci usus alicui *servitutum* imponere valeat, ut expectatus *usus* multas postea afferat *molestias*, & *officio* æque ac *sanitatis* statui varia concilier præjudicia atque detrimenta. Quare facilis propositio
an

in hunc usum Tabaci character animi, facile etiam in abusum ejus, aut minus necessarium usum, & conjunctam conformationem secularibus moribus atque connexis variis ataxiis, respondentem, descendens & consentiens, existit, de quibus dein illud Apostolicum monitum valet *Rom. XII. 2. Ne configuramini seculo huic, sed reformamini renovitate sensus vestri, ad probandum vos, quae voluntas Dei bona, & beneplacens & perfecta*: dum contra illi, qui sincero respectu fragilis & instabilis suae sanitatis solatium & emolumentum Tabaci fumo uti volunt, semper officii sui rationem habentes quaerunt *et 257!*

§. III.

Licet igitur Theologis hoc Tabaci fumo juxta rationes & regulas *medicas* uti, si ob praedominium *piru-rosi, catarrhosi*, frigidi ac torpidi temperamentum, (cui alias magis ille convenit, vid. *PRIMEROSIUS de Errorib. vulgi in Medic. L. 4. c. 32. p. 432.*) crebrioribus affectibus, *capitis* praecipue atque *pectoris*, humorosis, *phlegmaticis* subjiciuntur, velut *affluxionibus & defluxionibus* capitis, *gravidini, cephalalgiae serosae, coryzae, frigidae cerebri intemperiei*, sub qua defectum *naturalis caloris* in cerebro sentiunt, nec non torpori & gravitati capitis, obscuracioni visus, pressioni oculorum, *saltae* aliquando defluxioni intra oculos, memoriae imbecillitati, proclivitati ad *somnum*, taedio ad res *seriosas & ingeniosas, decubivui* intra *aves* indeque pendenti obauditioni & *susurrui* aurium, *defluxioni* intra *gingivas* indeque provenienti odontalgiae, intumescenciae *glandularum colli, tonfillarum, parotidum, genarum, prolapsioni uvulae, raucedini*, difficultati deglutendi, inflationi & protuberantiis linguae, efflorescentiae *pustu-*

pustulosæ & scabritiei in facie, chronicæ & habituali fluxioni *narium*, viscosæ oppletioni *faucium*, multiplici visionis mutationi & alterationi, præter hæc autem facilimæ catarrhosæ molestiæ, da sie stets und bey allen Zahres und Witterungs Veränderungen mit Glüssen an Kopf beschwehret sind: nonnulli sensibili *frigidityte* in *cerebro* molestantur, unde conqueruntur, sie könnnten sich den Kopf nicht erwärmen: inde oritur & *consequitur* interdum *stupor* & insensibilitas in *capite*: quandoque *turbulento* somno aut *inquieta* nocte molestantur, unde major *capitis* imbecillitas & pertinacior *catarrhosæ* afflictionis invasio & continuatio invitatur; satis sæpe etiam *remulenta*, aut mitior *vertiginosa* affectio corripit, de qua dicunt det Kopf wäre ihnen ganz wüste, und zu ernsthaften Gedanken untüchtig; quædam subiecta sub tali *frigida* & *pituitosa* capitis intemperie ordinaria excretionem *periphericam* capitis carent, inde gravioribus, acerbioribus, *perinacioribus* & numerosioribus capitis *catarrhosæ* affectibus corripiuntur: quidam ob tales catarrhosas defluxiones *oculos obsecriores* & *visum* imbecilliozem obtinent, quid quod tandem *semi paralyticam* nonnullorum capitis musculorum qualitatem experiuntur: sicut alias ob *intensiozem animi* laborem & *virium* mentalium operosiozem exertationem affectus *capitis* crebriores & graviorez *theologis magis* familiares existunt. Præterea multis theologorum varii *colli* & *faucium* affectus, ob eandem corporis constitutionem, ut modo paululum indicavimus, familiares sunt, imprimis *glandularum* inflationes, indurationes & ægerrimæ suppurationes, denen öfters die Drüsen an Halsse aufbrechen, *colli* tensiones & *rheumaticæ* molestiæ,

C

fau-

faucium inflationes & viscosæ offensiones, *Anlauffen des Halses*. Et hæc *catarrhosa* dispositio in variis subjectis e *capite* intra *fauces*, aut *pectus*, aut plane *ventriculum* speciali *congessoria* translatione descendit, insuper autem *vaga* hac qualitate & *graviores* & periculosiores morborum *transformationes* generat. Quicumque porro in choro theologorum in *pectore* frequentiores *catarrhos* experiuntur, velut *tussim* humidam, *asthma* humidum, oppressiones & *angustias* connexas, insuper autem *pectus* amplum, latum, planum, sed magis *contractum*, nec sufficienter elongatum habent, eine untersehte, kurze, volle Brust, quibus propterea & *respiratio* & *loquela* operosa & *anbelosa* existit, sub qua facile largiorem humorum *affluxum* & accumulationem in pectore nanciscuntur, unde *recurfus* catarrhales oriuntur, aut molestam *raucedinem* acquirunt, sicut etiam ipsis facile contingit, ut post *intensorem* sermocinationem, in *loco* aut *tempore* vel vaporoso & *humido*, vel simul *frigido*, tales molestas pectoris affectus *recurrentes* experiantur. Si itaque Theologis sæpe & facile *caput* & *pectus* ægrotat, *principaliores* utique partes laborant, quibus ad officium suum administrandum valde necesse habent; ideo diversis etiam indigent auxiliis, quibus prædictos affectus avertere & præservare, vel expellere & curare debent, dum sæpe vel ob prædictam sui *corporis* constitutionem, vel ob *officii* sui rationem & relationem in *Medicorum* consilia & ministeria incidunt, quibus cæteroquin ut plurimum corpus est *succulentum*, spongiosum, *laxum*, carnosum, ponderosum, insuper autem magis *infirmum* & lassum, quam robustum & consistens est.

§. IV.

capitulum 13. §. IV.

Hicce itaque Theologis aut junioribus aut prove-
 tioribus, *prædictarum* qualitarum & recensitis affectibus
 obnoxius, *congruus* usus Fumi *Tabaci* non modo *proficiuus*,
 sed & ob multiplices *salubres* effectus a Medicis *secure*
 commendandus est: Tanta enim hujus medii efficacia
 est, ut suo *Sulphure* & *Sale* volatili potenter humores pi-
 ruitosos *resolvat*, rarefaciat, *discutiat* eorumque progres-
 sum adjuvet; ideo homines *duro*, spisso & frigido victu
 fruentes, a *tali* Tabaci usu præter reliquum *laboriosum*
 vitæ genus, firma & constanti ut plurimum gaudent sani-
 tate, nec ita crebro, facile & graviter *similibus catarrhali-*
bus corripuntur affectibus, tanto minus humorum *spissi-*
rudine vexantur: præterea *tabaci* fumus in *iisdem* subje-
 ctis *catarrhosis* debiliorem, *difficiliorem* & tardior *pro-*
gressum sanguinis *incitat*, auget & promovet, ut *visci-*
diores humores efficacius *attenuet*, ad loca ordinaria *ex-*
cretoria transferat, liberam & legitimam eorundem *se-*
& excretionem conservet, *stagnationes* suspectas arceat,
 præsentem autem & modo ortas stagnationes & opple-
 riones catarrhofas intimius & efficacius discutiat, *obstru-*
ctos meatus & canales *aperiat*, & oscula excretoria magis
 amplificet, imprimis autem ordinarias *excretiones*, in hi-
 sce affectibus valde necessarias, in *justum* successum resti-
 tuat, inque illo conservet & confirmet: præter hosce au-
 tem admodum utiles effectus, *volatilibus* suis principiis
 constitutivis Tabacus *intimus* partes intrat, penetrat &
 transit, & ita perquam aperit, insuper autem fibras *mo-*
trices nervosas & membranofas, ita *subtili stimulo* allicit &
 afficit, ut *antea* in aliquali *laxitate*, torpore & *otonia* con-
 titu-

stituta, non modo a colluvie, secessione & stagnatione cararrhosa liberentur, sed in pristino suo robore & vi motrice alleventur, atque ita instruantur, ut *potentiori* activitate largiori humorum *affluxui* & imminente *stagnationi* & obstructioni resistere & reniti valeant: hinc consequitur, ut humores præstantius progrediantur & stagnationes aut factæ, aut initiantes melius propellantur & discutiantur: & ne multa harum virtutum testimonia proferamus, quorum alioquin uberrima prostant, placet e multis HEURNII confirmationem adducere in *methodo medendi Lib. 1. p. 86.* ita profitentis: *mira ubertate ore & nare pituitam evocat, arida folia igne candescentibus carbonibus injiciuntur, ac fumus excipitur ore biante & infundibili angusto fistula: totum enim cerebrum pervadit & in aures eadem arte inferitur. Verum id affirmare possum, hanc herbam peculiari ratione cerebro dicam esse, facileque eam viam affectare, ac id ab omni inquinamento eluere:* idem etiam Caspar DURANTES suo Carmine, quo Tabaci laudes extollit, comprobat. *conf. ROLFENCK. med. conf. 19. Lib. 2. p. 281. Lib. 3. conf. 1. p. 332.* Singularia etiam & memorabilia exempla, huc quadrantia, allegat LEDELIUS in *A. N. C. Dec. 2. an. 7. obs. 48.* Et quod magis est, hic fumus tabaci ob suam *volatilitatem* Massæ plane Sanguineæ subtiliter & clanculum se insinuat, (ut propterea & ratione & observatione facile demonstrari queat, Tabacum cerebriori usu in fumo adhitum *Cerebrum* denigrare & perfumare: *vid. Adrian. FALCKENBERG in Ep. ad Job. Neandri Tabacol. p. 229. GARMANN in Mirac. Mort. Lib. 2. tit. 3. §. 57-58.*) & in hac serum *pituitosum* colliquare, *resolvere* & faciliorem ejus excretionem invitare. *conf. ROLFENCK. l. c.*

l. c. Lib. 2. conf. 22. p. 319. ita nobis constat exemplum viri, qui per plures annos inter Indos, Batavosque vixit, Germanus natione fuit, & ob *largiorem* usum Tabaci sanguinem *tabacino odore* penitus imprægnatum ac obscurum obtinuit, qui post V. Snem manifeste deprehensus fuit, cujus etiam *Sudor simili* odore præditus erat. Sanguini autem hæc *subtilia* effluvia *tabaci* immixta *viscidior* ejus partem attenuant, (in quam alias *specialem* physicam relationem habent, uti alias ex experimentis physicis constat, unam materiam cum alia *facilius convenire*) & sicut de reliquo motu sanguinis tam intestinum, quam progressivum certo usu auget, ideo *crassam* & phlegmaticam ejus portionem magis *resolvit* & rarefacit: & hoc etiam modo fumus tabaci Massam Sanguineam ab uberiori hac congerie humorum pituitosorum liberat, horumque *excretionem* per *consueta* organa auget & promovet: Hinc etiam illi, qui *multum catarrhis* vexantur, quando *consortio* tabacum fumantium *aliquandiu* interfunt, *nec* tamen *ipsi* eundem *sumunt*, sed tantummodo *consueta inspiratione* excipiunt, si aliquatenus tantum huic fumo adsuati, nec cum adveritate plane ab eodem abstemii sunt, ut plurimum magnum inde suorum affligentium catarrhorum levamen, mitigationem ac resolutionem acquirunt.

§. V.

Non raro accidit, ut Theologi, aut ad pedes Gamalielis sedentes eruditi juxta exquisitionem paternæ legis, aut in officio jam Ecclesiastico ministrantes, præmaturam *visus imbecillitatem* & obscuritatem ob crebram *Scrutationem Sacri Codicis* ex *genuino* suo fonte *typis tenerioribus*, rarioribus & exilioribus editi, ut & ob frequentem *scri-*

puram litteris *gracilioribus* & subtilioribus exaratum, nec non ob constitutionem corporis admodum *pblegmaticam*, & *defluxiones* catarrhales inde pendentem, obtineant, quæ variis impediementis atque molestiis consequentibus ansam præbet; hisce propterea æque ac aliis hominibus *moderatus* & ordinatus usus *hujus fumi* ut plurimum *magnum* promittit levamentum & adjumentum, præcipue si talis usus sub perita *medica directione* instituitur, quando cum tabacco simplici radix *valeriana*, aut cort. *chaccarill.* vel lign. *Sassafr. alois, rhodii*, vel semen *feniculi*, vel grana *maisticis* &c. modica quantitate miscentur: Multa *salutaris* hujus usus passim prostant exempla atque testimonia, insuper quotidiana illum comprobat & commendat experientia: e multis observationibus unam tantum notatu dignam allegare placet in *A. N. C. Cent. 3. obs. 7. p. 12. tit. de visus acie in Septuagenario usu fumi nicotianæ conservata.* Quando porro nonnullis e cætu Theologorum *prædominantis* humidi aut pituitosi temperamenti *inquietus* & turbulentus affligit somnus, ob nocturnas *stagnationes* & affluxiones *catarrhicas*, caput valde occupantes, subinde vires *enervantes*, & operationes *mentis* turbantes & debilitantes, nec non si ob *assiduas* & intensas *mentis* occupationes, profundas, longas & operosas meditationes vel parcum vel interruptum, vel multis insomniis *inquietatum* somnum experiuntur, tunc *tabaci* fumus multam illis *opem* conciliat, dum vel humores affluentes & stagnantes *resolvit* & *discutit*, vel leni *sedativa* virtute quietem magis *placidam* & *constantem* promover: id quod certius evenit & succedit, si *vespertinis* horis hoc fumo *modica* quantitate utuntur, cujus operatio sese efficacius in *nocturnas*

nas horas extendit. Quodsi porro talia subjecta ob varia
ventriculi incommoda, videlicet flatulentiam, crudita-
 tes, ingesta larga & *dura*, in difficilem concoctionem,
 gravitatem *cardialgicam*, molestos ructus, appetitus
 dejectionem, asthma flatulentum, dolores capitis, hy-
 pochondriorum angentes inflationes & connexas alias
 molestias incidant, tunc magna & extemporanea effica-
 cia ille *Tabaci* usus singulis hisce pathematibus *medetur*, fla-
 tus dissipat, appetitum reficit, cruditates resolvere ad-
 juvat, fibras ventriculi nerveas remissius allicit & stimulat,
 si actio illarum *debilior* & inertior est; quodsi autem *spasti-*
ca commotio ventriculum afficiat & detineat, tunc pene-
 trans ille fumus fibras valde *tensas & strictas* blande *sedat*
 & demulcet, proinde autem tantum cooperatur, ut con-
 coctio *facilius* succedat & digesti cibi citius e ventriculo
 in duodenum transferantur intestinum: quapropter qui-
 dam hanc virtutem de hoc fumo deprædicare possunt &
 solent, daß sie leichter und geschwinder davon verdauen, be-
 kämen einen guten appetit darauf; quid quod *stomachicam*
 inde & *carminativam* efficaciam experiuntur: quemad-
 modum *illis* etiam subjectis multam affert *opitulationem*,
 quibus catarrhales decubitus e *capite* ad *ventriculum* facile
 & frequenter accidunt, unde eximias molestias sentiunt,
 hisce talis tabaci usus *extemporaneam* quasi sublevationem
 causatur, dum affluxus humorum discurit & concurrentes
 motus congestorios lenit atque sedat, alias autem atque
 varias excretionem promovet, utiles æque ac hoc tempo-
 re necessarias: ita etiam *idem* medium in *adsuetis* istiusmo-
 di hominibus conatus *vomendi*, aut actuales vomitus, a
diata vitio & errore pendentem, aut *lenit* & mitigat, aut
 ad

ad *faciliorem* successum & *citatiorem* eventum promovet, ut consecutio aut *non noxia*, aut potius *salubris* evadar: in *biliosis* vero & valde *plethoricis* & nimis fluido sanguine præditis personis, *tales* inde utilitates expectandæ *non* sunt, quoniam tabaci fumus facilius *sinistro* effectu & bilem & sanguinem talem commovet & turgescit, nisi cruditas aut saburra *biliosa* in ventriculo derenta, atque *spasmi* ita occlusa *spontaneam* excretionem *difficiliter* admittat, in quo reservato casu idem tabaci fumus non modo *perverfos* & præjudiciosos spasmos *sedat*, sed & bilis *excretionem* sursum ac deorsum invitat & adjuvat.

§. VI.

Plurimum insuper sanitati promovendæ e naturalibus mediis atque effectibus confert in omnibus subjectis, ut *excretiones ordinariæ* libero, sufficienti & *quotidiano* gaudeant successu, id quod etiam maximopere *Theologis* conducit, qui *frequentè* varias harum evacuationum *turbas* patiuntur, quibus avertendis & corrigendis multum *adjumenti* promittit *fumus tabaci*: hic enim *poros cutis aperire* & spasticas illius stricturas emendare adjuvat; hic etiam sanguinis *æqualem distributionem* promovet, ejusdem efficaciorum ingressum in peripheriam corporis causatur; hic serum excrementitium magis *resolvit*, rarefacit & ad *faciliorem* excretionem valde disponit; hic *poros cutis* in *ampliori* permeabilitate conservat, hinc illi, qui *largius* huic fumo inhærent, *sudorem tabacino odore* proferunt; tandem etiam idem fumus sanguinis motum *augens* hoc effectu excretionem *periphericam* invitat. Non minori etiam efficacia *urina* excretionem *facilitat* & excitat, eodem operandi modo, quo *amplificam* prio-

priorem adjuvare solet: quemadmodum sal *volarile*, ab hoc tabaci usu proveniens, æque efficaciter *vias* urinarias stimulat, & ad hanc functionem intensius & alacrius administrandam, allicit. Præterea hic fumus valde pectus repurgat, affluxum catarrhofum inde discutit, avertit & derivat, collectionem præsentem humorosam viscidam colligat & attenuat, ac denique *expectorationem* eximie faciliat: hinc peritis medicis remedia de *pero* s. tabaco, *convenienti* modo parata, in *perzinacissimis* quibusdam *pectoris* morbis, ubi *alia* auxilia *non* sufficienter penetrant, speciali virtute & encomio commendata usque recepta sunt: & quoniam Theologis liberum pectus, facilis respiratio & prompta loquela perquam necessaria sunt, ita *huic* etiam excretioni promovendæ *idem* medium valde *conferit*. Quantam utilitatem ad *capitis* & *cerebri* repurgationem fumus ille conferat, modice & congrue usurpatus, in præcedentibus indicavimus & demonstravimus, siquidem illico sinus, meatus, cribra, glandulas & membranas in constanti *apertione* conservat, ut se- & excretoriæ functiones illico in perenni successu non modo conferventur, sed & catarrhales harum partium affectus *praeserventur*: ideo illi, qui quotidiano usui hujus fumi addicti sunt, nec tam *facile*, nec tam *sæpe*, superius allegatis capitis morboris molestiis *obnoxii* deprehenduntur. Sic porro *idem* medium multis testimoniis tanquam certissimum & efficacissimum adminiculum ad *alvum* liberandam commendatur: & hæc una ex primis & principalibus virtutibus est, quas alii de hoc tabaci usu deprædicare sciunt: fumus enim ille ita plene & pure haud emitti & exspirari solet, quin quædam ejus quantitas intra *caput*, *pulmones*

D &

& *ventriculum* se insinuet, ex hoc virtus ejus sese in *intestino* extendit & inter varios alios effectus *stimulo* quodam illa ad faciliorem & crebriorem evacuationem incitat: hinc in subjectis insuetis *parcus* etiam hujus fumi usus, præter vehementes *vomitus*, etiam strenuas *carbarfes* causatur: quincunque itaque homines alvo segni, tenaci & *adstricta* laborant, illi etiam hoc auxilio uti possunt: inter alia testimonia unum ex *Act. Nor. Cur.* adducere placet, ubi in *Dec. 3. ann. 1. obs. 52.* allegatur historia viri, pertinacissima alvi adstrictione laborantis, cui post varia frustra adhibita media, tandem fumus tabaci exoptato & sufficienti effectu hanc suspectam obstructionem solvit atque curavit: tanto certius talis apertio expectanda erit, quando de hoc fumo aliquantillum *deglutitur*: ita enim vix ullum peritorum medicorum latet, quam *extemporaneam* vim *emeticam* & *carboraticam* hic tabaci fumus habeat: quare Britanni novum suum Clysterem, quo fumum Tabaci ad provocandam alvum certa quadam fistulari machina, quam BARTHOLINUS *Cent. 6. hist. 66.* VALENTINI *de Polychrestis exor. p. 73 Act. Berol. dec. 2. Vol. 1. p. 54 Vol. 4. p. 59.* partim describunt, partim commendant, (licet *Sim. PAULI Qu. Bor. Class. 3. tit. Ruta* hujusmodi encomio ægre subscribat) applicare solent. Nec tamen semper propterea hoc fumo indies suctione excipiendo alvus irritanda erit, ni *ordo* naturalis & *spontanea* ejus liberatio istiusmodi coactioni & adfuetudini mancipetur; cum rectius per intervalla & Medicinæ loco uti illo medio suffecerit.

§. VII.

Interdum *Theologis* æque ac *aliis* hominibus motus
&

& conatus *hæmorrhoidales* familiares sunt, qui impedito, & *anomalo* successu varios *cruciatu*s causantur, ideoque aliqua *correctione* & *promotione* indigent: huic scopo obtinendo æque convenit *modicus* usus *fumi* tabaci, *variis* congruis effectibus, *alvinam* videlicet *excretionem* alliciendo, *sanguinis* morum augendo, *perverfos* motus spasticos *sedando*, *ingruentes* *stagnationes* avertendo, & modo factas *resolvendo*, *bilem* in intestinis cum mucos mixtam *abstergendo*, indeque intestina etiam *crossa* *stimulando*, & *affluxum* sanguinis largiorem ad *vasa hæmorrhoidalia* excitando; quare a *congruo* hujus fumi usu *perruptio* & *liberalior* fluxio *Hæmorrhoidum* adjuvatur & promovetur: confirmat hoc attenta observatio & perita experientia eandem exoptato imitatur successu; testem inter alios producimus *FRANCKENAU* in *dissert. de Hæmorrhoidibus*, qui hunc *fumum tabaci* mediis & causis *Hæmorrhoides* irritantibus & provocantibus annumerat: quare etiam illi, qui *certis* temporum intervallis *actualem* fluxum *hæmorrhoidalem* experiuntur, quando *immodice* hoc fumo utuntur, facile *immodico* & *excessivo* tali fluxu corripuntur, cujus observationis nonnulla exempla allegare possemus, nisi alia adhuc nobis monenda restent: ob id ad *irregulares* motus hæmorrhoidales *ordinandos* & dirigendos *modicus* omnino hujus fumi usus concedendus & ordinandus est, qui proinde non alimenta & potulenta *luxuriosa*, *laura*, *spirituosa*, valde aromatica, acria, & *sanguinem* nimis commoventia admittit, sed *temperata*, eupeptæ, lenientia & humectantia requirit: *qualem* diætam *exacte* pariter *Theologi* observare & a symposiis sanitati infensis abstinere debent, si *hoc* medium processum *hæmorrhoidalem* ipsis aureum aut *salutarem*

*ravem reddere debet: inde enim est, cur quidam hujus chori & fori polizice magis, quam Theologicæ viventes, alieno vivendi genere & diætæ œconomia alia moruum & apparatusum suorum hæmorrhoidalium initia, & incrementa mox in gravem & pertinacem ataxiam conjiciunt & seducunt. Inter alias tabaci fumi virtutes, hasque præcipuas a multis medicis probatæ fidei & experientiæ, is ad morbos malignos, contagiosos, epidemicos & pestilentiales averteudos commendatus & approbatus deprehenditur, qui non modo proximas, respirationis videlicet, vias præservat, saliva, quippe efficacissimi involucri & vehiculi miasmatum malignorum, sufficientem & extemporaneam excretionem excitar, (sicut in A. N. C. Dec. 1. ann. 10. obs. 170. exemplo confirmatur, quod saliva sedulo sub conversatione cum malignis decumbentibus excreta, a contagio præservet) imprimis autem omnium reliquarum necessariorum & salutarium evacuationum successum promovet: quare præter MONARDUM & DODONÆUM multi alii, præcipue LOIMIATRI, ad hunc scopum illud adminiculum laudant, quod non tantum impurum, & infectum aërem corrigit, sed etiam hominibus reliqua hujus fumi exceptione magnam utilitatem promittit: e multis testibus unicum tantum iterum producere lubet, eumque autodidactum, autopracticum & autoptam DIEMERBROCKIUM, qui Lib. IV. de Peste histor. XVII hæc profert: ad peste laborantem invisendum vocatus fui: simulac cubiculum ejus intrarem, statim pessimum excrementorum fetorem naribus percepi, a quo graviter affectus fui: post brevissimam visitationem domo rursus egressus, illico me vertigine, nausea & cordis anxietate affectum sen-
si;*

ſe, ita ut peſtilens contagium me concepiſſe non dubitarem. Quapropter peſtopoſitis omnibus negotiis, ſtatim in domum contuli, atque tabaci optimi, quinque ſexve fiſtulas fumæ ſuſtione exhauſi, cujus uſu omnia prædicta ſymptomata, ita penitus evanuerunt, ut ne minimum quidem mali amplius ſentirem: porro in annotationibus ad hanc hiftoriam inquit: *tabacum pro inſigni præſervativo ſemper habui, ejusque fumum in ipſo conceptæ luis principio, mihi aliquoties inſigniter profuiſſe comperi* - - referunt etiam quondam Londini in Anglia ab horribili peſte illic ſæviente immunes fuiſſe omnes illas domus, in quibus tabacum vendebatur, conf. Lib. 2. c. 10. & annot. n. IV. p. n. iii. (licet contrarium, ſed non ſatis ſolide teſtetur PRIMEROSIUS de Error. Vulg. in Medic. L. 4. c. 34. & inter alia profiteatur: *quamvis igitur non nocere credam, multum tamen prodeſſe poſſe non videtur.*) Et quoniam Theologi sæpe ad maligne ægro- tantes vocantur, diuque apud illos commorantur, ita illis etiam hoc prophylacticum remedium commendatum eſſe poteſt; quo tempore tanto majori excuſatione gaudent, ne ipſis tale medium, quo velut exquisito & ſingulari remedio jam utuntur, vitio verti queat.

§. VIII.

Dum hætenus nonnullas utilitates recenſuimus, quas fumus Tabaci promittit, ita remiſciſcimus illius relationis, quam MONARDUS Lib. X. *Exoticorum Caroli Cuius* cap. XIV. tradit: *Hæc eſt celebrata illa Ind. eis Sacerdotibus planta, nimirum Tabacus, qua uti ſolebant ad reſponſa danda: et nim apud Indos moris erat Sacerdotes de bellorum eventu, aliisque magni momenti negotiis conſulere. Conſultus Sacerdos iſtius plantæ folia ſicca ure-*

bat, & eorum fumum tubulo s. cannula quadam in os ex-
cipiebat, deinde quasi in extrorsum quandam ruptus cadebat,
omni motu privatus, sicque permanebat aliquandiu. Dis-
cussa ejus fumi facultate, ad se redibat, referebaturque nego-
cium cum dæmone contrulisse & responsa dabat ambigua &c.
Hæc ille; meliori sane scopo pii Theologi eodem fumo
uti possunt, quando responsa, vel publicis vel privatis
sermonibus, adhortationibus, informationibus, doctri-
nis, dehortationibus, comminationibus, reprehensio-
nibus, consolationibus &c. dare, insuper autem decre-
tum Dei de æterna hominum salute dextre explicare de-
bent. Arque ita Theologi varia occasione hujus fumi
usum *salubrem* experiri possunt: videlicet 1) respectu *pri-
vate* tutelæ sanitatis. 2) intuitu *officiorum* suorum *publi-
corum*, 3) quoad *ægrotoꝝ* visitationes & 4) habita *se-
pulturarum* publicarum ratione & relatione. Quoad
primum respectum *valetudinarii* Theologi, aut instabili
& lubrica sanitate præditi, aut *prædicto* temperamento
instructi, aut *superius* memoratis affectibus facile obno-
xii, hoc medio uti possunt, ita tamen, ut illud, velut
medicinam, congruo modo, loco, tempore & quanti-
tate adhibeant. Sicut enim a ratione alienum & *contra*
omnes *medicas* regulas esset, indiscretim *indies medica-
mentis* se obruere & magis *enervare*, quam sublevare
velle, ita ut talis *quotidianus* usus illorum non in bonam,
sed certius in malam & *noxiam* consuetudinem cederet,
ita nulli hominum *quotidianus* & *indiscretus* illius fumi
usum *medico* scopo suadendus erit, cum potius *opportuno*
tempore quælibet subsidia adhibita certioꝝ *salubritate*
promittent. Quemadmodum autem hic fumus &
præ-

præservatorio & curatorio scopo congruit, ita quoad *priorem* destinationem illa anni tempora, temporumque ac tempestatum mutationes observari debent, quæ ad tales affectus capitis & pectoris *catarrhos* disponunt, ut imprimis sunt initiantes vernaes, autumnales & hyemales plurimæ tempestates, quibus *non æque indies*, sed per dierum intervalla illo remedio uti conveniet: utrum enim nec sapore, nec odore Tabacus se commendat, facile tamen *adsuetudo* animos seducit, ut ob pretium affectionis fetorem *empyreumaticum & narcoticum* Tabaci in *gratitudinem* quandam convertant, quæ ludicra consuetudo expectatam *talem salubritatem* destruit & invertit: id quod & *medice & moraliter* deinceps Theologis valde inconveniens & indecens est. Quando autem hic fumus pro *exigentia* causarum *vite* usurpatur, tunc *matutinis & vespertinis* horis illius usus præcipue una alterave fistula servatus & institutus conducet: hoc modo, si privatiore opera & præcautione usus hujus fumi instituitur, vix ulli verus & sincerus Theologus præbebit *scandalum*, & nihilominus exemplar gregis esse & in omnibus & per omnia bonorum operum typum se exhibere poterit: unde ille, qui ob talem causam *se scandalizat*, non alterius, sed propria & hac *injusta* culpa se offendit: in *politico* vero confortio tubulis fumantibus *sine necessitate* requirente, ex *consuetudine* magis & pro more *socialitatis secularis* operam dare, nec *medice*, nec *theologicæ* in Theologo excusari potest: connexæ autem qualitates, videlicet exspiratio & odor Tabaci, man *riechen nach Toback*, facile corrigi, evitari & emendari possunt, si *privata* directione hic usus temperatur: quamvis de
reli-

reliquo hic odor, qui aliis *gravis* & magis *fetidus* esse potest, aliis *suaveolentibus* substantiis corrigi queat: hinc SIMON. PAULI *in comment. de abusu Tabaci*, quando *narcoticam* ejus qualitatem *improbat*, inquit: *Ast cum Tabacus præ multis simplicibus insigni narcotica vi sit præditus, tunc ratione sulphuris sui narcotici stupefacti, & corrumpit cerebri temperiem, usque adeo, ut cum simplicibus concitatis fumis, v. g. majorana, betonica, roris-marini, succini, mastichis, & similibus puita a cerebro citra noxam eliciatur moderare usurparis, a Tabaco, videlicet incongrue, aut immodice usurpato, illius τὸν ἴδιον semper dissolvatur.* Si itaque circumspæcti Theologi solo ac simplici Tabaco uti verentur, mixturam *herbacei* Tabaci adhibeant, cujus quidem *basis* sit *Tabacus* additis herbis serpilli, roris-mar. meliss. menth. major. beton. abrotan. salv. puleg. matricar. bacc. junip. anis. stellar. succin. thur. mastich. &c. observata tamen illa etiam cautela, ne talis Tabacus, quem vulgo vocant *Kräuter-Taback longius* usurpetur, quia *potentius* capitis partes afficit, & alterat.

§. IX.

Alterum momentum in *speciali* hac explicatione complectitur rationem usus hujus fumi Tabaci respectu *officiorum publicorum* a ministris Ecclesiæ administrandorum: Ad hæc *officia* solemnia aut *publica* præcipue pertinent recitationes & orationes ad congregatos auditores, sub quibus imprimis totum *pectus, collum & caput* operosæ sunt regiones atque partes, quæ si largo humorum *affluxu* puitoso onerantur, in diversis subjectis in *præcedentibus* nominatæ *morbosæ* invasiones excitantur, qui-

quibus aut *præservandis*, aut facilius & citius avertendis idem fumi usus conducit: plurimis ferme *succulentis*, *corpulentis*, humorosis, *obesit*, lato ac pleno pectore instructis, facile sub ejusmodi *sermonibus* longioribus & intensioribus, wann sie sich mit starcken Reden angreifen, accidit, ut ob extemporaneam & subitaneam *superiorum* corporis regionum *pituitosam* oppletionem, *raucam* & asperam vocem, difficilem & arthmaticam respirationem aliaque incommoda experiantur: inde etiam est, cur in Ecclesia Papistica Monachi quadrari, proceri & *humoribus* tumefacti, hymnos suos, aut horas atque missas canentes cito magis boatum & rugitum, quam religiosum, suavem & devorum cantum proferre, aut pium & amœnum Psalmistam agere soleant: ad *præcavenda* talia incommoda, istiusmodi subjectis vel *ante* vel *post* habitos tales sermones temperatus *hujus fumi* usus convenit: facile enim *morbosæ* tales afflictiones corripiunt, si templa umbrosa, *humida*, vaporosa & squalida sunt, si tales ministri diu in sacello, aut sacrario cœmiterali similium qualitarum versari tenentur: Et hæc officia sese ad sermones nuptiales, baptismales, funebrales, ordinationum, investiturarum Ecclesiasticarum, similesque alios extendunt. Quod ad *agrosorum visitationes* attinet, tunc ministri Ecclesiarum non raro ad *tales paupertate* pressos miseros in carceribus, nosocomiis & ergastulis detentos ægros convocantur, quo interdum medici nec requiruntur, nec progrediuntur; hi vel morbis *contagiosis*, vel infectioni similibus, vel aliis valde *impuris* oppressis officio suo adstiterè & interdum in loca *purrida*, *speluncas* & squalidas fœtidasque, mephitim spirantes,

E

rantes cameras intrare tenentur, ubi ferme pestilentialia effluvia virum, non *valde* firma sanitate præditum, aut alias debilem, *sensibilem* & *puritati* deditum confestim invadere & eximie *alterare* possunt & solent: quibus itaque *idem fumus* multum levamen, *protectorium* & auxilium naturale promittit, sive vel eminentius pituitosæ, sive alterius succulenræ fuerint constitutionis corporis, modo *illis* hominibus, qui de *Sanguineo* & *Cholerico* temperamento participant magis *modicus* & temperatus usus tabaci, alioquin *lentioris* qualitatis ac *minus* calefacientis ordinandus & concedendus sit. Hac itaque occasione Theologi ad *tales* ægros accedentes, vel *ante* aditum, vel *mox post* reditum, tali fumo, velut singulari *medicina* sibi prospicere & subvenire debent. SEPULTURARUM denique rationem quod concernit, tunc Ministri Ecclesiæ illis ut plurimum inter - imo præesse debent, dum non modo *conductum publicum* comitari, & *defunctis* atque Sandapilis *proximiores* esse, sed etiam in cœmiteriis aut *sub diu*, libero adspirante aere sæpe crasso, denso, squalido, nebuloso, frigido, humido similique, aut in sacello quodam sepulchrali similium qualitatum aliquandiu commorari debent, sub quo actu atque processu facile *subiecta prædictarum* qualitatum, varios *capitis* & *pectoris* affectus experiuntur, quibus *rempestive* avertendis illa *eodem* adminiculo *fumante* uti possunt, quo medio non tam ante talem actum solennem, quam *mox post illum* uti licet; observata illa *causela*, ne quilibet *indiscretim*, sine necessitate ad hoc confugiant medium, quibus quoad corporis sui constitutionem, viriumque rationem illud plane non convenit. Attamen quoad *omnes* hosce respectus *non absoluta* erit
neces-

necessitas ad hoc medium, quod non paucis scandalosum
 videtur, confugere, dum *ante* hujus fumi notitiam & fami-
 liarem usum Theologi fuerunt, qui nihilominus *valerudi-*
nario corpore pressi, ad *seram* pervenerunt senectam, &
proximioribus ævis *multi* pariter fuerunt *similium* qualita-
 tum, variisque valerudinis generibus tentati Theologi,
 qui *sine tabaci fumo* nec *magis infirmi*, nec *minus longa-*
vi extirerant. Sicut *medico perito* non incognita erunt
consilia satis efficacia, quibus illis, qui huic fumo se dica-
 re recusant, nec ejus usui adsuescere possunt aut volunt,
cum desperato successu subvenire, sic omne quod perti-
 mescunt *scandalum* evitare, idque observare possunt jux-
 ta Rom. XI V. 13. μή τιθέναί πρόσομμα τῷ ἀδελφῷ,
 ἢ σκάνδαλον, & I Cor. VIII. 9. βλέπετε μήπως ἡ ἐξέσθια
 ἡμῶν αὐτῇ πρόσομμα γένηται τοῖς ἀδελφοῖς.

§. X.

Theologiæ autem *Studiosis*, (qui præparari debent,
 quo se & futuros audientes salvent, aliis voluntatem Dei
 de æterna illorum salute indicent, quo alios ad imitandas
 virtutes adhortentur, & bona conscientia alios alloqui
 queant, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.) *con-*
tumeliosum & scandalosum est, si *sine* ulla *necessitate* & fal-
 laci magis atque mendaci prætextu *secularibus* moribus se
 accommodantes huic fumo inhaerent, eidemque ita renaci-
 ter *adsuescunt*, ut sub officiis *publicis sine* illo esse & du-
 rare nequeunt; quo ausu multipliciter peccant, & qui-
 dem *medice* hunc abusum dijudicando, primo dum *sine*
 ulla genuina *necessitate* alicui medio se *mancipant*, unde
 nec *delectationem*, nec *utilitatem* acquirere possunt, id-
 que non sine *molestia* & *incommodo* usurpare inchoant;

quod cum eo æque conveniret, ac si indies *alio* amaro & graveolente medicamentoſo ſubjecto uti mallent & in confortio quodam amicabili Decocto amaro, fumarizæ, Cent. min. ſcordii, cochlear. card. bened. tanacet. beccabungæ &c. os humectare & eluere vellent, aut alias graveolentes herbas accenſas fumo excipere ſuſciperent; de- in quando ipſi *inutili* alicui ſubjecto & negotio cum moleſtia & inaccepta tolerantia ira adſueſcunt, ut in quoridianum uſum illud convertant, & ſine *adverſa* æſtimatione diu illo *carere* nequeunt, inſuper autem *hanc peregrinam* occupationem cum *naturalibus* & ordinariis confundunt: porro quando hoc aſu *liberas* & ordinarias functiones *naturales cogunt*, & quadantenus turbant, dum *ſpontaneum* & placidum *ſativæ* affluxum ad fauces prodige *alliciunt*, hanc ſecretionem & excretionem *precipitant* & anticipant, porulenta *plus*, quam *ordini* naturali reſponder, ingerunt, inſuper *ſuperflua* porulentorum ingeſtioni *adſueſcunt*, ventriculum propterea *relaxant*, cruditates colligunt, *impurum* ſanguinem acquirunt, ideoque ſucceſſive multis *futuris damnis* ſe ſubjiciunt: proinde maximus committitur *error*, dum coactò modo *vires* naturales *ſeducuntur*, & talibus *agritudinibus* œconomia vitæ naturalis & individualis ſubjicitur, quibus *avertendis* alias hic fumus ordinatur & adhibetur, ut nunc neceſſitate adaecti, in quam ipſi ſe conjecerant, eodem medio uti teneantur, quod prius luxurioſe adhibuerant: ob id plurimis Theologiſta ſtudii cultoribus ſec. artis medicæ fundamenta hujus ſumi uſus rectius *diſſuadendus* eſt, ne *alia medico* auxilia tamdiu ſpernentes, huic medio toti tota ſe conſecrent fiducia, cum tamen *gravioribus* morbis correpti, tamdiu
ite.

iterum ab usu hujus fumi *obstinere* debeant, donec *aliis* medlis curati & tractati fuerant: quando autem hanc *minus* necessariam *consuetudinem* in officia proxima *publica* transferunt, tunc *speciali* incommodo se gravatos esse sentient, quo utique *cavere* poruissent, si *meliori* ordine vitæ suæ tramitem instituire atque dirigere, *aliisque consiliis* obtemperare voluissent; a junioribus enim annis alicui rei *adsuescere*, *agerrimam* admittit correctionem. Quare illos, qui tanto *abusu* huic *minus* grato medio student & indulgent, illa egregia adhortatione *Jacobi Sexti Regis Britannia* in Misocapno, s. de abusu Tabaci tract. compellamus: *igitur o cives si quis pudor rem insanem abjicit, ortam ex ignominia, receptam errore, frequentatam stultitia, unde & ira Numinis accenditur, corporis sanitas atteritur, res familiaris orroditur, dignitas generis senescit domi, vilescit foris, rem visu turpem, olfactu insuavem, cerebro noxiam, pulmonibus damnosam, & si dicere liceat, atrii fumi nebulis raris vapores proxime representantem.* Hæc quidem de *minus* necessario usu ejusdem fumi valent: Dantur vicissim etiam in quibusdam Sanctioris studii cultoribus *justa* & fundatæ causæ, quæ ipsis, si volunt, secundum *medicas* regulas eundem fumi usum admittunt: licet *alia* etiam adminicula ipsis commendari queant. Hoc modo major hujus herbæ consumptio evitabitur, de qua ERASMUS FRANCISCI in der brennenden Lampe der Klugen in XVI Bedencken p. 373 e Barnaba de Ryke ap. Engelgrovium Part I Lu. i. Evangelica sequentia refert: *Daß man selbiger Zeit zu London in Engelland über 7000. Officinen oder Kauff- und Würg-Läden gezelet, (die Apotheken und Tobacks-Händler mit ein-*

Gratulans optat mea mens, *Amice,*
Vt Decus serves hodie paratum
Hoc, per annorum seriem diurnam
Prosper ubique

CHRIST. SIGISM. BECKER,

Medicini Candidatus.

Vita.

ex morte redempta.

Paradoxon.

attamen verum.

Consentis.

NOBILISSIME. ALBERTI.

Tectis, sum. operae. Tuae. locatae.

Structas, sapientissime,

machinas, destruximus.

cadavera, scrutavimus.

haud, dudum, ambo.

ut recuperemus.

corpora, gravibus, pallentia, morbis.

Nunc,

alia, Tibi, scena.

ex, angustiis, ad, augusta.

sisse, hic, laborum, gradum, feliciter.

E. crypta, umbratili, sepulchrali, cathedram, conscendis.

laborum, praemium, inde, reportando.

Applaudo.

animicusque, gratulor.

Auge, elogia, paterna, tanquam.

paternarum, virtutum, haeres.

Fortes, enim, creantur, fortibus, & bonis.

L. M. P.

HENRICVS FRIDERICVS DELIVS.

Wesnigerodanus Med. Cand.

Publi-

Publica iam studiis ad pulpita scandis, AMICE
CANDIDE, finitis, meritum decus inde capessens,
Quod Meditriua dicat tibi consociata ministris.
Auguror euentum tanto sub PRAESIDE faustum;
Omina nec recinens felicia parra retardet,
Sed de Theiologo fumum fugente Tabaci
Differis. Ecquid agis, dic, inter, Saule, prophetas;
Theiologi clamant? quo tendis? AMICE, quid audes?
Sanctas incipiunt frontes caperare, minisque
Atque superciliis motam testarier iram.
Scilicet est aliquid fumum suxisse tabaci
Dulcem, deliciis nec debere amplius uti,
Cum bene titillent nares, linguasque, gulasque:
Verum quo rapior! DOCTISSIME, claudito riuos
Prata bibere satis, laurum vestemque laborum
Praemia purpuream, quae fert tibi, fume PARENTIS.
Gratulor, auspiciis bene vertant coepra secundis
Numinis, in PATRIS sincerissima gaudia MAGNI
Ipsius inque TVI sint, DOCTORANDE, salutem.

*Hisce Praenobilissimo & Clarissimo Dn.
DOCTORANDO, amico aestumatis-
simo gratulari, sequē ulteriori illius
fauori commendare voluit*

GEORGIUS GOTTFRIED WENDT
Med. Cult. Opponens,

2te 155. d. 2.

ULB Halle

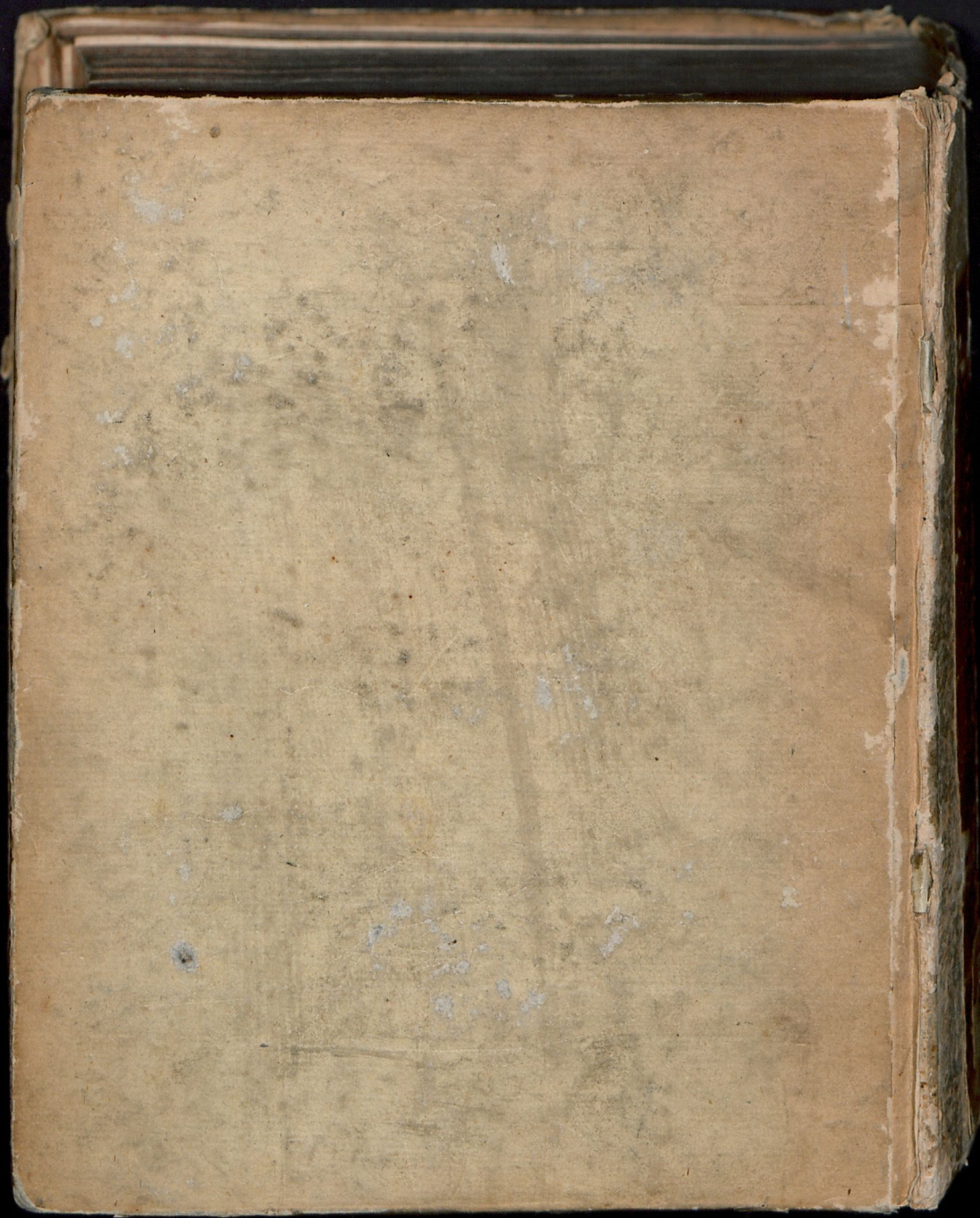
001 876 392

3

TA-50L
(SA-21 f. 11)

Inches

Centimetres

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Farbkarte #13

B.I.G.

